

Fadern

Dramatisering efter Nikolaj Gogols "Taras Bulba"

Personerna:

Andrej, yngre broder

Ostap, äldre broder

Taras Bulba, fadern

Modern

Marina, polsk adelsdam

Hennes kammarjungfru

En polsk furste

Kosacker

Torgpublik

Knektar

Handlingen äger rum i Ukraina mot slutet av 1500-talet.

Akt I Scen 1. Hemma vid gården.

Andrej Tror du vår far någonsin skulle kunna förlåta oss?

Ostap Förlåta oss för vad?

Andrej För vår lärdom.

Ostap Var inte dum. Han har ju betalat för att vi skulle bli studenter.

Andrej Men kosackerna i oss har begravts levande av all lärdom. Jag tvivlar på att han kommer att kunna känna igen oss.

Ostap Det är bara du av oss som blivit ordentlig. Om det behövs kommer han nog att banka skiten ur dig, om han tycker du blivit högfärdig.

Andrej Jag har snarare blivit ödmjuk än högfärdig.

Ostap Ännu värre. Ja, du har blivit förfinad. Det kan jag aldrig bli.

Andrej Då klarar du dig.

Ostap Det gör nog du också. Du kan väl ändå slåss fortfarande.

Andrej Om jag kan. Vi är ju ändå båda i grund och botten krigare.

Ostap Jag menar det. Du behöver inte oroa dig.

Andrej Jag tror ändå han kommer att få en chock när han ser oss.

Ostap Vi får väl se. Var beredd. Här är han.

Taras (synar sina söner) Ska de här fågelskrämmorna föreställa mina söner? Vad har de gjort med er? De har ju spökat ut er till erbarmliga tanter!

Andrej Alla studenter måste bära de här kläderna, far.

Taras För att göra er så opraktiska som möjligt. Ni kan ju knappast ens rida i de där kaftanerna. Ni har väl bara inte blivit bildningshögfärdiga?

Ostap Far, du betalade själv för att det var det vi skulle bli.

Taras Jag betalade inte för att ni skulle bli fördärvade.

Andrej Vi är inte fördärvade.

Taras Har ni sett er i spegeln? Det syns ju långa vägar hur fördärvade ni är! Ni är ju uppstoppade till oigenkännlighet! Man kan ju inte längre se att ni är karlar! Det kanske ni inte är längre? Vilken kosack som helst skulle närmast definiera er som löjliga mesar.

Ostap Far, muckar du gräl?

Taras Jag utmanar er. Ni har låtit er bli bortklemade och förslappade av bekvämlighet och lyx. Ni har blivit så bortskämda av kvinnorna och nunnorna där borta att ni har blivit kvinnor. Kom an då, Ostap, och bevisa att du är en man, om du kan, om du törs. En sådan sillmjölke som du verkar ha blivit är jag rädd att du ska gå sönder genast.

Ostap Kom an då, far, och låt mig lära dig veta hut!

Taras Ska du säga, din patetiska fjant! Det är dags att rycka upp dig ur kolten!

Ostap Jag kan fälla vilken tjur som helst, och du blir en barnlek!

(De gör sig redo att slåss på allvar.)

Modern kommer ut.)

Modern Sluta genast med era barnsligheter! Är ni inte fullvuxna män? Här har dina båda enda söner just kommit hem efter en lång vistelse hos främlingar, och allt du vill är att genast klå upp dem! Att du inte skäms, Taras! Är du verkligen deras fader?

Taras Vad vågar du insinuera, din förbålda käring? Menar du att du bedragit mig i hela mitt liv?

Modern Som vanligt drar du förhastade slutsatser. Jag menar bara, att en riktig man börjar inte med att spöa upp sina söner när han borde välkomna dem hem efter deras långa landsflykt!

Taras Men de är ju helt fördärvade! Jag kan ju inte känna igen dem! Kan du känna igen dem?

Modern En mor känner sina söner bättre än vad deras fader kan göra, för det är bara hon som har fött dem.

Andrej (går fram och omfamnar sin moder) Mor, du kan aldrig tvivla på att jag är din son.

Modern Inte Ostap heller. En moder kan aldrig förneka sina söner, så som deras far tydligen kan göra.

Taras Kom, Ostap, i min famn. Nu vet jag att du fortfarande är min son, när du inte tvekat inför att anta din faders utmaning. *(omfamnar honom)*

Ostap Välkomna gärna Andrej också. Han är bättre än jag.

Taras Kom, Andrej. *(omfamnar dem båda tillsammans)* *(till Ostap)*

Men varför skulle Andrej vara bättre än du? Är han inte din broder?

Ostap Han lyckade studera och göra sig lärd. Jag bara slängde mina böcker i väggen.

Taras Så han fann sig i innesittardisciplinen, medan du inte gjorde det. Han var alltid den försiktigare av er, medan du alltid bara gick rakt på. Det jämnar ut sig. Ni tar ut varandra. Det är bra för balansen, att ni kompletterar varandra. Men nu ska ni bli kosacker igen!

Ostap Gärna det.

Andrej Vi behöver omväxling från alla ordningsregler.

Taras Så ska det låta. Ni får vara hemma här och återhämta era manliga krafter tills det blir dags för oss alla tre att återvända till Sitj. Där ska vi göra ordentliga karlar av er. Det blir er slutgiltiga utbildning. Sedan är ni oövervinneliga.

Modern Sakta i backarna, Taras. Skynda långsamt och gå inga händelser i förväg. De har långt kvar ännu. Först och främst måste de få ett riktigt mål mat. De har väl ridit i sporrsträck hela vägen från Kiev både natt och dag.

Taras Sätt inte i gång med att genast klema bort dem igen, morsan.

Modern Jag vill bara hindra dig från att slå ner dem. Det enda du kan lära dem är brutalitet.

Taras Det är något de måste lära sig som kosacker. Annars kan de inte försvara sitt land, sitt hem och sin familj, vilket inkluderar dig, morsan. Du vill väl inte ha dem odugliga som vanliga ryssar?

Modern Jag vill bara ha dem och behålla dem som mina söner, men du vill bara skicka dem ut i kriget.

Taras Vi har inget krig på gång just nu. Men de måste kunna klå tartarerna när det blir och stå upp mot polackerna om det kommer till skäligt uppror, vilket det alltid gör förr eller senare.

Modern Allt du kan och tänker på är krig.

Taras Det är inte mitt fel. Vi har alltid tvingats med våld till självförsvar.

Modern Ja, ja, kom nu in i stugan och få er ett skrovmål, pojkar. Det kan ni behöva.

Ostap Inte mig emot.

Andrej Inte mig heller.

Modern Du får också vara med, Taras.

Taras Du ska då alltid få din vilja fram. Vi får väl gå hårt fram bland köttfaten då.

(tar hand om sina söner, tar dem muntert om axlarna och går in i stugan under moderns ledning.)

Scen 2. I köket (enkelt och primitivt)

Modern Säg mig nu, Andrej, vad lärde du dig i Kiev egentligen?

Andrej Jag lärde mig allt så gott jag kunde. Jag försökte följa studieplanen och reglerna för universitetet och klara av alla proven, vilket jag vinnlade mig om desto mera just för att Ostap hela tiden skolkade och skrev underkänt, om han skrev alls. Någon av oss måste ju hedra sig, så att vi inte blev fockade.

Modern Kommer du att ha någon glädje av alla de kunskaperna?

Andrej Knappast. Jag följde undervisningen bara för att gottgöra att Ostap inte gjorde det.

Modern Och därför blev ingen av er relegerad.

Andrej Ingen blev relegerad. Ingen kunde bli relegerad. Disciplinen var så hård att det var omöjligt att inte fullfölja studierna.

Modern Så Ostap blev också godkänd och utexaminerad.

Andrej Han klarade sig genom att han var bra på att fuska.

Modern Så egentligen lärde ingen av er någonting.

Andrej Nej, det var bortkastade läroår, så när som på en incident.

Modern Vad hände?

Andrej Ett äventyr. Jag spatserade på gatan när en droska körde förbi. Den körde genom en regnpöl, jag råkade stå i vägen och blev alldeles nerskvättad av lersörja, medan den bara försökte köra vidare. Ursinnig grep jag då tag i ett av dess hjul och försökte hejda den, men kusken piskade på hästen och kom vidare medan jag vräktes omkull i gatsmutsen och blev ännu lerigare. Till min förvåning stannade då ekipaget och en ung dam tittade ut för att se vilken förödelse hon åstadkommit. När hon såg mig alldeles nersmutsad och eländig brast hon ut i skratt, men det var ett vackert klingande skratt. Jag kunde inte bli arg på henne. När vagnen sedan körde vidare följde jag efter för att se var hon bodde. Det var ett palats, och hon var tydligen en förnäm gäst och furstinna av något slag på besök från Polen. När det blivit mörkt kunde jag inte låta bli att bege mig dit och hälsa på henne.

Modern Du hade väl bytt kläder då?

Andrej Naturligtvis.

Modern Men blev du insläppt?

Andrej Jag klättrade upp till hennes balkong och klev in. Hon var där och hade just börjat förbereda sig för natten. Det egendomliga var att hon blev inte alls förskräckt eller förvånad, som om det var självklart för henne att jag plötsligt skulle

uppenbara mig och våldgästa henne. Hon tog det som en självklarhet, och så kände jag det också.

Marina (visar sig som i en återblick) Vad är anledningen till denna artighetsvisit?

Andrej Ni får ursäkta mig, ädla furstinna, men jag kunde inte motstå frestelsen att göra mig närmare bekant med er. Jag har aldrig kunnat glömma ert hånskratt när jag låg i smutsen.

Marina (skrattar) Nu får ni ursäkta mig, att jag utsatte er för en sådan pinsamhet, men jag försäkrar er: det var inte meningen.

Andrej Det var mitt eget fel, som försökte hejda er vagn.

Marina Ni lyckades nästan, men jag fick hjälpa er med att stanna den själv. Ni visade stora krafter men inte tillräckliga. Jag förstår att ni måste vara en av studenterna, men ni är inte härifrån. Är ni kosack?

Andrej Ja, mitt hem är det vildaste Ukraina långt i öster.

Marina Jag gissade nästan det.

Andrej Men vem är ni själv? Man skulle nästan kunna tro att ni är en sorts prinsessa.

Marina (skrattar) Ni smickrar mig, Jag är bara dotter till vojevoden av Kovno. Vi är bara här på tillfälligt besök.

Andrej Får jag då aldrig ser er mera?

Marina (skrattar) Kom och hälsa på mig i Kovno, på samma sätt som ni gjorde här. Jag är säkert hemma om ni tittar förbi.

Andrej Ni driver med en stackars avsigkommen kosack.

Marina Jag tycker om er. Ni är ovanligt artig för att vara en avsigkommen kosack. Man har hört så mycket om deras brutalitet och vilda självsvåld. Men ni är nästan belevad. Fastän ni självsvåldigt brutit er in hos mig har ni visat er hänsynsfull och känslig med intressanta nyanser. Studenterna brukar vara fräcka, men ni är det inte.

Andrej Ni inger mig hopp med er behagfulla nåd.

Marina Jag vill också gärna träffa er igen. Jag tror att våra ödens vägar har korsats för att fortsätta sammanträffa. Ödet behärskar oss alla med eller mot vår vilja. Men nu måste ni bege er innan ni blir upptäckt. Jag vill inte att ni skall råka illa ut.

Andrej Jag lyder er och försvinner, då ni är mitt öde som behärskar mig. Men jag tror som ni att vi kommer att mötas igen. *(skyndar sig ut. Marina försvinner.)*

Modern Ett sannskyldigt äventyr, min son. Var hon mycket vacker?

Andrej Oändligt vacker.

Modern Då är du illa ute. Du har åkt fast.

Andrej Nej, jag åkte inte fast.

Modern Du åkte fast för henne. Nu slipper du henne aldrig.

Andrej Jag hoppas det.

Modern Du är förlorad, min son, men det hedrar dig oändligt. (*omfamnar honom*)

Andrej Låt oss se fram emot fortsättningen.

Taras (bryter in) Du får sluta nu med att skämma bort vår son. Han skall med i morgon till lägret i Sitj och fullborda sin utbildning som krigare.

Andrej Äntligen!

Modern Han har knappt varit hemma i en vecka, och så skall du genast skicka bort honom!

Taras Det är för hans eget bästa. Han får inte bli för bekväm.

Andrej Jag har faktiskt längtat efter att få komma iväg, mor. Det är inte bra att tillbringa det mesta av tiden till att ha tråkigt.

Taras Det tror jag det. Du har väl inte försökt influera honom med några förvekliganden?

Modern Han berättade just för mig om ett möte med en kvinna. Jag varnade honom för sådana äventyr.

Taras En kvinna är det enda som kan hota dig, Andrej. Sky dem som pesten. De är bara till för att få fast dig i en dödsfälla för gott. De vill bara lura dig.

Andrej Som du blev lurad av mor?

Taras Det var en annan sak. Hon är ju ändå en av oss. Det är kvinnorna i staden som bara lägger ont försåt.

Andrej Jag ser fram emot fältlägret, far.

Taras Din bror håller redan på att packa och förbereda sig. Det är bäst du gör detsamma.

Andrej Du behöver inte be mig. (*försvinner*)

Taras Vad var det för ett fruntimmer han råkade ut för?

Modern En dam i Kiev som nästan körde över honom. Han ville väl bara visa henne att han överlevde.

Taras Han skulle ha kört över henne som betalning, eller ridit omkull henne.

Modern Han saknade sina hästar.

Taras Jag vet. Ingenting att bry sig om. Det är sådant som studenter råkar ut för i staden. Ju tidigare de lär sig vilka luder de flesta fina damer är, desto bättre, så att de inte råkar illa ut. (*tar om henne, som en gammal god kamrat*)

Akt II scen 1.

Ostap Han är förändrad. Det är bara att konstatera. Jag känner inte längre riktigt igen honom. Han har blivit mera inåtvänd och börjat grubbla. Jag tycker inte om det.

Taras (kommer in) Är du också bekymrad över Andrej, Ostap?

Ostap Har du också märkt att han förändrats?

Taras Jag känner att något osunt är på gång. Jag har bett honom hit. Jag vill tala med honom.

Ostap Vill du att jag går ut?

Taras Du får gå ut eller stanna kvar, som du vill.

Ostap Om du vill tala med honom, tror jag att han helst vill vara ensam med dig.

Taras Kanske det är bäst så. Jag hör honom komma.

Andrej Här är jag, far. Vad gäller det?

Ostap Jag lämnar er två ensamma.

Andrej Du får gärna stanna kvar. Vi har inga hemligheter.

Ostap Är du säker på det? (*går*)

Andrej Vad är det, far? Har något hänt?

Taras Det är vad jag borde fråga dig.

Andrej Hur så?

Taras Spela inte oskyldig. Fler än jag märker att du har förändrats. Vad är det med dig?

Andrej Jag förstod aldrig riktigt meningen med vår belägring.

Taras Vi kunde inte bara roa oss i Sitj. Inte ens våra vildaste kämpalekar räckte till i längden. Vi behövde göra nytta och rätt för oss.

Andrej Och därför belägrar vi en oskyldig stad, som tvingar dess kvinnor, barn och åldringar till hungersnöd och kanske förtidig död.

Taras Polackerna förtrycker oss. De har ingen rätt att bestämma över oss. Vi har våra egna lagar och traditioner som kosacker, och dessutom påtvingar de oss en kyrka som inte är vår.

Andrej Kristna är till för att lämna andra kristna i fred.

Taras Varför kan då inte katoliker lämna oss ortodoxa i fred? Vad har de för rätt att bestämma över oss och påtvinga oss katolska lagar? Vi har ingenting med politik att göra, men de vill påtvinga oss sin politik. Dubno är en viktig fästning för dem. Med att inta den kan vi hävda vår rätt till frihet och självbestämmanderätt som kosacker.

Andrej Men civilbefolkningen får lida.

Taras Det är polackernas fel, som härskar över dem och gjort staden till ett militärt fäste. Nej, Andrej, det är inte moraliska betänkligheter som trycker dig. Du har ett annat bekymmer.

Andrej Hungersnöden i staden tilltar varje dag.

Taras Den kan åtgärdas direkt om polackerna uppger staden.

Andrej Risken är att belägringen får regeringen att skicka förstärkningar och undsättning. Är vi då beredda att slåss mot en hel kvalificerad armé?

Taras Om de gör det får vi veta om det i förväg, och då får vi ta ställning till saken. Under tiden fortsätter vi att svälta ut polackerna. Bekymra dig inte. Du har inget ansvar.

Andrej Jag ifrågasätter bara klokheten i det hela.

Taras Gaska upp dig. I Sitj var du alltid munter och deltog för fulla muggar i alla tävlingar och upptåg och visade aldrig några skrupler. Varför har du då plötsligt skrupler här när vi äntligen gör allvar av vår krigssport? Det är ju det vi är till för!

Andrej Jag kanske bara är melankolisk.

Taras Det är ett farligt temperament. Det leder bara till lättja. Jag tror att du försvann för djupt in i dina böcker i Kiev.

Andrej Kanske det. (*går*)

Taras Han undviker frågan och har något att dölja. Bara han inte har råkat ut för något fruntimmer. Det är det värsta som skulle kunna hända honom.

Scen 2. Natt i lägret

Andrej (ensam) Allt är tyst och stilla efter en lång dags frenetiska övningar med ursinniga kämpap lekar och hysteriskt festande, så att alla är fulla och halvdöda. Under tiden vet ingen vad som händer i staden, där folk kanske dör av svält på gatorna då inga varor släpps in, medan det kan komma polska truppförstärkningar när som helst som bryter belägringen, och då blir det krig. Vad väntar vi på? Livet eller döden? Spelar det någon roll? Inte i längden. Livet blir bara tråkigare ändå ju längre man lever. Men där är någon annan som rör sig. Jag trodde jag var ensam.

Jungfrun (kommer fram till honom) Ni är Andrej, kosacken från Kiev.

Andrej Hur känner ni mig? Vem är ni? Och vad gör en ensam kvinna i detta läger?

Jungfrun Hysch! Väck inte någon. Jag är sänd av min matmor, som känner er och som sett er från stadsmuren. Hon har bett mig hämta er, så att ni får träffa henne.

Andrej Vem känner mig i Dubno?

Jungfrun Prinsessan Marina.

Andrej Är hon i Dubno? Mitt under belägringen? Vad gör hon här?

Jungfrun Hysch! Hon var här på besök, när staden plötsligt belägrades.

Andrej Vill hon ha min hjälp för att ta sig ut?

Jungfrun Nej, hon behöver er hjälp för annat.

Andrej Vad hjälp kan hon vänta sig av en kosack?

Jungfrun Kommer ni med? Jag kan föra er in i staden genom en hemlig ingång.

Andrej Jag vill gärna träffa henne igen. Visa mig vägen. Jag vill gärna göra vad jag kan.

Jungfrun (lägger ett finger på munnen) Låt oss inte väcka någon.

De smyger sig förbi de huller om buller sovande kosackerna. En av dem är Taras. Han vaknar till.

Taras (sömndrucken) Andrej! Säg inte att du är ute med ett kjoltyg! Gå och lägg dig! *(somnar genast in igen och snarkar)*

Andrej Var inte orolig. Han har druckit hela dagen. Han vaknar inte mer.

De går försiktigt smygande vidare.

Scen 3. I prinsessans vackra gemak.

Marina (gränslöst vacker) Bara han kan hjälpa oss. Vi behöver ett underverk. Det var ett underverk att jag alls upptäckte honom.

Jungfrun kommer in med Andrej genom en lönnörr.

Andrej Vilka labyrinter! Hur skall jag någonsin hitta tillbaka?

Jungfrun Vi är framme och i säkerhet nu.

Andrej (blir varse Marina och blir alldeles förstummad) Marina!

Marina Välkommen, Andrej. Du är vårt halmstrå. Du måste hjälpa oss.

Andrej Hur?

Marina Vi behöver undsättning. Vi behöver en kurir som kan ta sig igenom linjerna, och bara en kosack kan göra det. Staden svälter, folk dör på gatorna, nöden blir värre för varje dag, männens krig kräver offer av kvinnor och barn som ingenting har med kriget att göra, och situationen blir mera outhärdlig för varje dag. Allt vi behöver är någon som kan ta sig genom linjerna till en konvoj med förnödenheter som väntar bara någon mil utanför staden, där väntar också trupper och förstärkningar, och de tvekar inför att bege sig hit bara för att de tror att staden redan är fallen. De behöver bara övertygas om att vi ännu lever och behöver dem. Kan ni göra det?

Andrej Marina, ni ber mig förråda mitt eget folk.

Marina Nej, jag ber er rädda mänskligheten. Ni kan rädda alla livet här i staden utan att det kostar ett enda liv hos er. Vad är alternativet? Att belägringen får hålla på, att folk dör i allt snabbare takt och större antal för varje dag av svält och sjukdom, främst kvinnor och barn och åldringar, som ingenting gjort för att förtjäna er belägring, som bara är fåfänga – vad har ni att vinna på den? Vad är meningen med den? Ett uppror mot polackerna? Vad ont har de gjort er? Är vi inte lika kristna som ni? Det är männens krig mot männen, men det är kvinnorna och barnen och de gamla som får sota för det, de blir de huvudsakliga offren, för er manliga fåfänga att ifrågasätta varandras makt, som om makt var något att kivas om. Det har det aldrig varit. Det har alltid bara varit fåfänga. Ni kan rädda oss från kriget, Andrej. Det är kanske ert livs chans. Ni vinner mig i så fall och det polska hovets hjärta och bevägenhet, ni blir högre befördrad än vad ni någonsin kan bli av era egna, och ni kan till och med vinna historisk ära.

Andrej Marina, det enda som är värt att vinna är er själv. Om jag kan vinna er för detta, gör jag vad som helst för er.

Marina Jag tackar er och med mig hela Polen och hela historien.

Andrej Jag har aldrig känt mig ödmjukare och tacksammare.

Marina Men ni måste lyckas. Vi har ingen tid att förlora. Det är bäst att ni startar genast.

Andrej Ge mig exakta instruktioner, och jag ilar genast.

Marina Ni ska få dem genast. (*öppnar en dörr och släpper in en hög polsk dignitär*)

Fursten Välkommen, Pan Andrzej. Ni ska inte behöva ångra er.

Andrej Prinsessan Marina är min garanti för att ni håller ert ord.

Fursten En polack sviker aldrig sitt ord. Kom med mig. Ni skall få veta allt vad ni behöver, och när ni sedan kommer tillbaka skall ni befordras till en av våra högsta officerer.

Andrej (ser på Marina) Jag är underdånigast i tacksamhet och tjänstvillighet.

Marina (kan inte låta bli, omfamna honom) Välkommen, min riddare! (*De finner varandra till och med i en kyss.*)

Akt III scen 1. Lägret

Kosack 1 Vi har problem.

2 De har fått förstärkningar och förnödenheter.

3 Hur är det möjligt? Inga leveranser är möjliga utom genom oss.

2 Det finns smugglare som känner till hemliga ingångar i staden.

4 Smuggeltrafiken är liten. De har fått stora förnödenheter.

3 Det är bara möjligt om de får hjälp härifrån.

4 Överlöpare?

3 Överlöpare och förrädare.

5 Jag vet vem det är.

Alla Vem är det? Vad vet du?

5 Jag har sett honom.

Alla Berätta!

5 Vi får tala tyst om detta. Det är känsligt. Framför allt får inte Taras Bulba veta om saken.

3 Varför?

4 Hans son Andrej saknas i lägret sedan någon tid. Han har frågat efter honom. Ingen vet någonting.

5 Jag har sett honom. Polackerna har börjat göra djärva utfall. Han har lett några av dessa råder.

2 Andrej Bulba? Omöjligt!

5 Jag har sett honom i skinande rustning som en riddare eller prins. Han är någon sorts officer och uppträder som en ledare. Han är lika djärv och oförvägen som en kosack. Polackerna är mera veka och försiktiga och ibland fega.

4 Du har då faktiskt känt igen honom?

5 Det är ingen tvekan om saken. Det är han. Han har låtit sig övertalas och värvas av polackerna. Han har bytt sida. Han har gjort sig till förrädare.

2 Det förklarar saken. Därför har polackerna blivit djärvare och börjat ta initiativ.

1 Jag har hört rykten om att de väntar stora förstärkningar.

5 Tyst! Här kommer den gamle.

Taras Bulba gör entré,

Taras Vad är det ni glunkar om? Vad är det för prat om förstärkningar?

1 Det är bara ett rykte vi hört.

Taras Staden släpper inte längre ut så många likvagnar. Har befolkningen tagit slut, eller är hungersnöden över?

Ostap Det är värre än så, far.

Taras Du tycks veta något om saken.

Ostap Vi vet av våra spejare att stora hjälpförsändelser och förstärkningar är på väg. Vi kommer att få slåss och kan tvingas häva belägringen. Samtidigt vet du att tartarerna har angripit Sitj. Vi kommer att få krig i söder också med islamisterna.

Taras Men vad vet du om läget i Dubno?

Ostap Kom, far. Det är bäst jag får diskutera detta privat med dig. *(till de andra)* Skingra er! Jag måste få tala ensam med honom.

5 *Ostap* vet allt om saken. Kom. Vi kan inte hjälpa den gamle. *(får med sig de andra ut)*

Taras Vad är det, *Ostap*? Vet du något om Andrej?

Ostap Far, han är inte längre en av oss. Han anför polackerna i strid mot oss.

Taras Vad är det du säger?

Ostap Jag har själv sett honom i aktion. Det råder ingen tvekan om saken. Jag vägrade tro det själv först, men han har bytt sida. Jag beslöt att forska i saken och har fått veta ett och annat genom en smugglande jude. Andrej har blivit omvänd av en polsk prinsessa och ämnar gifta sig med henne.

Taras Jag har alltid varnat honom för kvinnor! Jag såg det som de enda faran för hans liv! Han har således blivit förförd av en kvinna till landsförräderi!

Ostap Han lärde känna henne redan i Kiev.

Taras (sansar sig) Tack, min son. Då vet vi var vi står och vad vi har att vänta. Han har bytt sida och väpnat polackerna emot oss och har tydligen organiserat deras förstärkningar och en ny försörjningsled. Ska vi då överge Dubno och koncentrera oss på muslimernas framfart i söder? Jag kan inte lämna Dubno utan en uppgörelse med min son.

Ostap Vi fortsätter belägringen så länge det går. Men var beredd på att du kommer att få möta Andrej i strid.

Taras Jag skall möta honom. Lämna honom åt mig. När ni ser honom i striden nästa gång, locka honom bort, ansätt honom och tvinga honom bort från de andra, och jag skall vara där och ta hand om honom.

Ostap Hur?

Taras Jag skall läsa lusen av honom. Jag skall möta honom som en man och som en far.

Ostap Bra, far. Du vet hur han skall tas. Vi skall överlämna honom åt dig. *(går bort till de andra och börjar överlägga med dem)*

Taras Min son en förrädare. Det är maximalt osannolikt. Det är den totala katastrofen, om det är sant. Men jag måste ge honom en chans att försvara sig. Jag kan inte acceptera en sådan förskräckligt osannolik otur.

Scen 2.

Taras Han är i alla fall en boren ledare för kosackerna, min son Ostap. Andrej har fallit och kan inte resa sig mera, han har i princip begått självmord och kan aldrig mera betraktas som en kosack av kosacker, men Ostap har av hans fall motiverats till att kämpa för två. Han kan aldrig ersätta Andrej, men han kan kompensera honom. Se så han mejar ner polackerna och jagar dem på flykten! Han går fram som en lie bland säden! De stackars polska tennsoldaterna har ingen chans mot honom! Men nu får de förstärkningar, och deras ledare är inte att leka med. Ja, jag känner igen honom hur oigenkännlig han än är. De har styrt ut honom till en legoknekt i skinande rustning som en prins. De är helt beroende av honom. Utan honom skulle de alla

kuta hem med svansen mellan benen och gråta hos mamma, och staden skulle falla som ett korthus. Klarar Ostap och hans kamrater av att särskilja honom? Ja, de lockar honom bort. Ostap ser mig. Jag följer efter. Nu är den förlorade sonen omringad, och han har ingen chans mot vår övermakt. De tvingar honom av hästen. Nu är det min tur.

(ingriper) Lämna honom åt mig, gossar.

Andrej Far!

Taras Så du känner fortfarande igen mig?

Andrej Har du kommit för att rädda mig?

Taras Nej, jag har kommit för att tala med dig. Jag har rätt till en förklaring.

Andrej Far, jag har funnit min lycka. Det är allt.

Taras Genom landsförräderi?

Andrej Vad betyder makt och politik, krigarära och rikedomar, härskarställning och framgångar mot kärleken?

Taras Hon har satt griller i ditt huvud och berövat dig din själ. Vem är hon?

Andrej En sagoprinsessa vid hovet i Warszawa.

Taras Du erkänner själv att du fallit i farstun för en saga. Du har förlorat kontakten med verkligheten. Du är förlorad.

Andrej Nej, jag har funnit mig själv.

Taras Vad är ett så kallat självförverkligande annat än det definitiva absoluta självbedrägeriet? Tror du att du kan bli polack utan vidare när det enda blod du har är kosackblod?

Andrej Jag har funnit min kallelse och hörsammat den. Du kan inte hindra mig från att lyda mig själv.

Taras Du har ramlat ner i ett svart hål av en värre avgrund än någon förtappelse. Du har förnekat din egen familj och ditt eget folk. Och du kan inte försvara dig.

Andrej Jag måste följa min egen natur och leva mitt eget liv.

Taras Du har inget liv om du förnekar din fader och din moder. Du har inte ens samma religion som polackerna. Hur har en son till mig kunnat låta sig fördärvas så till oigenkännlighet?

Andrej Du är gammal, far. Du kan inte förstå naturkraften i ett ungt blod. Ingen naturkraft i världen är starkare än ungdomens mannakraft.

Taras Som du har prostituerat och ställt i fördärvets tjänst!

Andrej Det var inte polackerna som, startade kriget. Belägringen var på ert ansvar.

Taras Vi har rätt att stå upp mot polackerna. De har ingen rätt att behärska oss. Ett folk har rätt till frihet och till att göra uppror mot dem som vill begränsa den! Men du har gjort dig till förtryckarnas lakej!

Andrej Nej, far. Jag har ställt mina tjänster till kärlekens förfogande. Er sak är ändå förlorad. Prinsen är på väg hit med en armé som kommer att svepa stäpperna fria från kosacker ända ner till Krim!

Taras Och sådana förtryckare, tyranner och övervåldsmän har du tagit parti för med våld!

Andrej Jag kunde inte lida med de svältande kvinnorna och barnen i staden, som kosackerna tvingar till en kvalfull förtidig död.

Taras Så du försvarar ditt landsförräderi med medlidande? Ser du inte hur galen du är?

Andrej Du skickade mig till Kiev för att studera mig till lärdom och världsklokhets. Den har lett mig till att ta parti för freden mot kriget.

Taras Du har ändå dina rötter i Ukraina. Du kan inte förneka ditt blod med mindre än att du avstår från det.

Andrej Hur kan du hindra mig från att avstå från min lycka?

Taras Kom närmare, min son. Vi har alltid kunnat resonera med varandra. Jag kan förlåta dig ditt landsförräderi, jag kan förstå att du anser dig ha rätt att följa din så kallade lycka, men jag kan inte förlåta dig att du bryter med din egen familj. *(hugger ner honom och spetsar honom. Begrundat liket en stund innan Ostap dyker upp igen.)*

Ostap (försöker förstå vad han ser) Är han död, far?

Taras Ja, han är död.

Ostap Har han stupat?

Taras Nej, jag har avrättat honom. *(Ostap är stum.)*

Fråga mig inte varför. Han var en förrädare. Jag kunde inte rädda honom. Om jag inte skött saken hade de andra kosackerna avrättat honom förr eller senare. Nu slapp han den vanäran att bli ställd inför rätta offentligt av sina egna. Som hans far tog jag saken i egna händer. Det var den enda smidiga utvägen. Jag försökte tala honom till rätta. Han kunde inte försvara sig.

Ostap Jag förstår inte hela sammanhanget. Polackerna är i antågande med en stor armé. Vi blir tvungna att upp ge belägringen, fastän polackerna nu har förlorat sin främsta förkämpe.

Taras Du får nu kämpa för två, Ostap. Tartarerna har intagit Sitj och plundrat våra hembygder. Vi måste nu slåss på allvar mot dem.

Ostap (hela tiden tveksam) Och Andrej?

Taras Lämna honom åt polackerna. Hans sagoprinsessa får begrava honom. *(De går, Taras först utan att vända sig om, Ostap med en sista blick mot sin broder.)*

Akt IV Scen 1.

1 Han är som besatt.

2 Vad är det med honom?

3 Han är förblindad av sin sorg och hämndtörst efter att hans son stupade.

4 Men han var ju en överlöpare. Han gick ju över till polackerna. Han var en förrädare.

3 Ändå beskyller han polackerna för att ha vållat hans död.

2 Gubben är gammal.

5 Här är Ostap.

4 Hur går det, Ostap?

Ostap Kriget har tagit en svår vändning. Det som började som bara en belägring av en ganska obetydlig stad har utvecklats till ett tvåfrontskrig, där vi plötsligt har en massiv polsk armé emot oss och dessutom måste försvara oss mot en hord av aggressiva tartarer i söder, som drar plundrande fram i våra hembygder.

1 Ja, det ser illa ut.

2 Måste vi dra oss tillbaka?

Ostap Inte så länge vi kan slåss. Än så länge kan vi slå dem tillbaka. Och min far insisterar på fortsatta räder mot oskyldiga polska byar och bygder.

3 Vi diskuterade just den saken. Vi tror han är blind och galen av sorg över sin son.

Ostap Han gör vad som helst för att förtränga minnet av honom. Han försöker intala sig att Andrej aldrig existerade.

3 Han kan aldrig komma över sin besvikelse.

Ostap Här kommer han. Det är bäst vi byter samtalsämne.

2 Det är ingen idé. Alla talar jämt om fallet.

Taras (kommer in) Sitter ni här och latar er i stället för att kriga?

Ostap Far, männen måste få vila mellan varven. De kan inte bara hålla på och kriga hela tiden.

Taras Nonsens. En krigare får aldrig slappna av. Han måste hela tiden hålla sig beredd på kamp, och han har alltid fiender kvar att bekämpa. En kosack lever bara så länge han sitter i sadeln och får vara i full karriär. Om han slappnar av går han under. Det finns bara en mänsklig dödssynd, och det är slapphet.

1 Kommendera oss, Taras Bulba. Du är nu vår hetman.

Taras Nej, Ostap är nu er ledare, och han kan bara leda er till seger så länge ni följer honom. Han ska lära er att jaga ut alla förtryckare ur landet och alla muselmaner ut ur Ukraina tillbaka till deras tröstlösa öknar. De har ingenting i Ukraina att göra, som är vårt land och ingen annans. Minst av allt har polackerna någon rätt att göra anspråk på det och att alls vara här.

2 Hur länge måste vi hålla på att massakrera dem så länge de finns kvar?

Taras Så länge de är kvar och inte har lärt sig läxan. Vi har rätt till vårt eget land, och ingen annan har rätt till det. Det är ju våra fäders arv och ingen annans.

Ostap Han ger oss inget val, kosacker. Vi måste fortsätta köra hårt med kriget så länge vi har fiender och förtryckare kvar i landet. Du har rätt, far. Vi har inget val.

Taras Jag menar det. Det är bäst ni sätter fart.

Ostap Kom, mina vänner! Vi har mycket kvar att göra! (*Alla bryter upp.*)

Scen 2.

Kosack 1 Vem ska tala om det för honom?

2 Han borde väl redan veta om det.

3 Ingen har hjärta att upplysa honom.

Taras (kommer in) Vad är på gång? Varför ser ni alla så dystra ut?

1 Alla vet om det utom du, Taras Bulba.

Taras Vad då?

2 Din son har tagits tillfånga och skall avrättas offentligt i huvudstaden.

Taras Det är inget roligt skämt.

3 Han var för våghalsig, Taras. Han skulle alltid vara främst i striden. Han insisterade på att alltid få leda initiativet. Han ville till varje pris utmärka sig för din skull, Taras, för att hedra sin fader. Han ville inte göra dig besviken. Han framhärskade i att alltid utsätta sig för de värsta farorna. Naturligtvis blev han åtråvärd för våra fiender. De lyckades locka honom bort från hans vänner, isolera honom, omringa honom och få honom fast. Nu triumferar de och tar ut sin seger i förskott. Hans avrättning skall bli det största folknöjet för dem på länge.

Taras Det är höjden av feghet att ställas till med ett offentligt spektakel för sitt folk i avrättningen av deras tappreste fiende.

2 Säg inte annat.

Taras När kommer avrättningen att äga rum?

2 På söndag mitt på torget framför katedralen.

Taras Då måste jag vara där. Han måste få veta att han inte är ensam i sin yttersta stund. Vad blir det för avrättningsätt?

2 Stegling, rådbråkning och halshuggning, den vanliga krigsproceduren.

3 Du kan inte riskera livet med att gå dit. Kosackerna behöver dig. Du är nu vår enda ledare.

Taras Jag vet. Jag kommer tillbaka.

1 Vi kan inte hindra honom.

Taras Nej, det kan ni inte.

3 Du kan inte rädda honom.

Taras Ingenting är omöjligt för en kosack. Om han inte kan räddas till livet kan vi ändå rädda hans själ.

1 (*till de andra*) Vi kan inte hindra honom.

2 Vi litar på dig, Taras. Vad du än gör, så kom tillbaka.

Taras Var så säker. (*går*)

3 Tror ni han kan göra något dumt?

1 Han vet vad han gör, och det sista han kan göra är något dumt. Det är hans son. Kanske han kan rädda honom. Ingen annan skulle kunna göra det.

Akt V scen 1. Torget

Taras (bland åskådarna, förklädd till köpman) Min son, det är mitt fel att jag sände dig i döden. Det var aldrig meningen. Jag såg dina lysande utsikter som ledare för vårt folk, och uppmuntrade dig att leda oss i striden, men jag trodde aldrig du kunde åka fast. Jag tog för givet att du alltid måste klara dig lika bra som jag. Jag tog fel. Du var bara en människa, precis som din broder. Även du hade dina svagheter. Du tog risker. Du ville utmärka dig. Du ville hedra mig och de dina. Jag hetsade dig till hybris. Nu får jag mitt straff. Jag har redan förlorat en son. Jag kan inte förlora en till.

Men din sista strid blir din största seger. Inte ett ljud av klagan har gått över dina läppar under din omänskliga tortyr. Du låter inte dina fiender få den skadeglädjen att låta dem veta att det gör ont. Men hur långt kan det gå? De vet att du måste brista och ämnar pressa dig tills det brister, och de ämnar inte låta dig dö förrän du har brustit. Men hur länge kan du stå ut? Inte ens jag skulle kunna uthärda sådan smärta.

Ostap (utanför, hjärtskärande i ett plågoskri) Far, var är du?

Taras (kan inte bärga sig, stiger fram och ropar skallande) Jag är här, min son!

(Genast dyker det upp knektar som omedelbart fängslar honom)

Knekt Vi visste att ledaren själv skulle dyka upp här! Nu har vi honom!

Taras Ja, låt mig dö tillsammans med min son! Låt mig dela hans befrielse och slutgiltiga frihet! Det är inte mer än rätt! Han har gjort rätt för sig, och det minsta jag kan göra för honom är att dela hans slutgiltiga triumf! Vi är fria! Ingen av er är det!

Knekt För bort honom och uppfyll hans önskan. De har båda bett om det. Vi har bara att förpassa dem direkt in i evigheten. De får skylla sig själva.

(Taras Bulba förs bort utan motstånd.)

Taras (ropar igen skallande) Andrej inväntar oss, min son! Vi kosacker dör ändå aldrig!

Ostap (som tidigare, hjärtskärande) Far, vi lever!

Slut.